

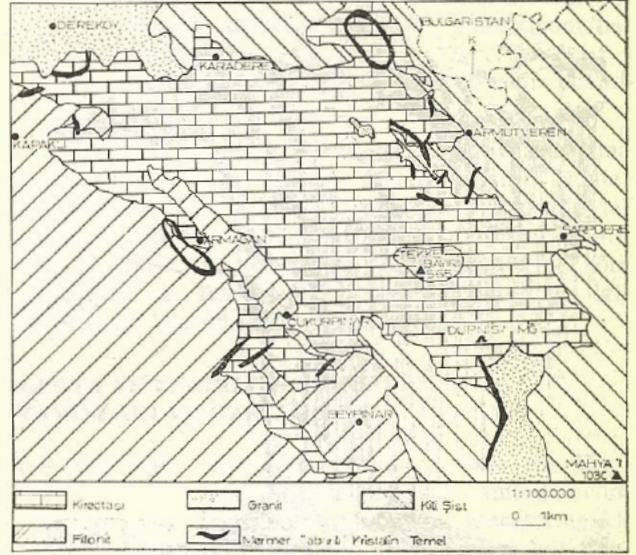
Kırklareli - Dupnisa Mağara Sistemi

Erol Ömer ATALAY — Boğaziçi Üniversitesi Mağara Araştırma Kulübü.

Kırklareli ili sınırları içerisinde bulunan «Dupnisa Mağara Sistemi» yörenin en önemli karstik sistemidir. Bu mağara sistemi toplam olarak 3200 m. uzunluğu ile ülkemizin en önemli mağaraları arasındadır. Ayrıca Dupnisa Mağara Sistemi hem speleolojinin turizme yönelik bir uygulaması olmaya aday ve hem de yöredeki yapılmış veya yapılacak jeomorfolojik çalışmalara katkı niteliğine de sahiptir.

GİRİŞ

Bilindiği gibi SPELEOLOJİ; kelime anlamı olarak «mağara bilim» anlamına gelen eski Yunanca «Spelâion - Mağara» ve «Logos - Bilim» kelimelerinin belirleşmesinden ortaya çıkan, kavram olarak da mağaraların bilimsel olarak bulgulanmasını konu alan bir çalışmadır. Speleoloji'nin (mağara biliminin) bulgularından yararlanarak sonuca gitme konusunda birçok çalışma bulunmakta ve biz bunun örneklerini «TURİZM», «KARST TOPOGRAFYASININ DEĞERLENDİRİLMESİ», «BARAJ YAPIMLARI», «KARSTİK YÖRELERDE İÇME SUYU ARAMA ÇALIŞMALARİ» ve benzeri konularda görebilmekteyiz. Ülkemizin yoğun karstlaşmaya uğramış bölgeler içermesi bu konunun önemini bizlere daha da vurgulamaktadır. Örneğin; ülkemizin yoğun karstlaşmaya uğramış bölümü olan «Toroslar Bölgesinde» karst. derinliğine gelişim göstererek yüzey sularının yeraltına kaçmasına yol açmış ve içme suyu sıkıntısının doğmasına neden olmuştur. Bu tür bölgelerde yoğun yeraltı suyu speleolojik çalışmaların ışığı altında değerlendirilebilir. Ayrıca karstik yörelerde inşa edilecek barajların sularının biriktiği alanın mağara ve karstik boşluklar yönünden incelenmesinde büyük yarar vardır [1]. Örneğin; Batı Torosların ülkemizin karstik yüzey şekillerinin en çok geliştiği bölgelerden biri olması ve Oymapınar barajına ilişkin hidrolojik sorunlar, speleolojik araştırmaların bu bölgede yoğunlaşmasına yol açmıştır. Adı geçen bölge içinde birçok yabancı ve Türk araştırmacılar çalışmışlar ve değişik yer ve zamanlarda bulgularını yayınlamışlardır. Speleoloji'nin bulgularından yararlanarak sonuca gitme konusunda turizme yönelik çalışmaların varlığı daha önce belirtilmiştir. (Yugoslavya'daki POSTOJNA Mağaraları, ABD'deki MAMMOTH CAVE SYSTEM, yurdumuzdaki CENNET ve CEHENNEM Obrukları vb). Konuya bu açıdan baktığımızda ülkemizin Trakya Bölgesinde bulunan, ilk kez İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsünden Prof. Dr. Ajun KURTER tarafından rapor edilen ve 1979-80 öğretim yılı içerisinde BÜMAK tarafından speleolojik araştırması yapılan KIRKLARELİ/DUPNİSA Mağara Sisteminin bu konuda aday olduğunu söyleyebiliriz. Diğer taraftan speleolojik araştırması yapılan

Şekil 1 — Armutveren - Dereköy - Beypınarı içindeki bölgenin jeolojik yapısı

bu mağara sisteminin, yöredeki daha ileri jeolojik ve jeomorfolojik çalışmalara bir ön - veri niteliğine de sahip olduğunu burada belirtmek gerekir.

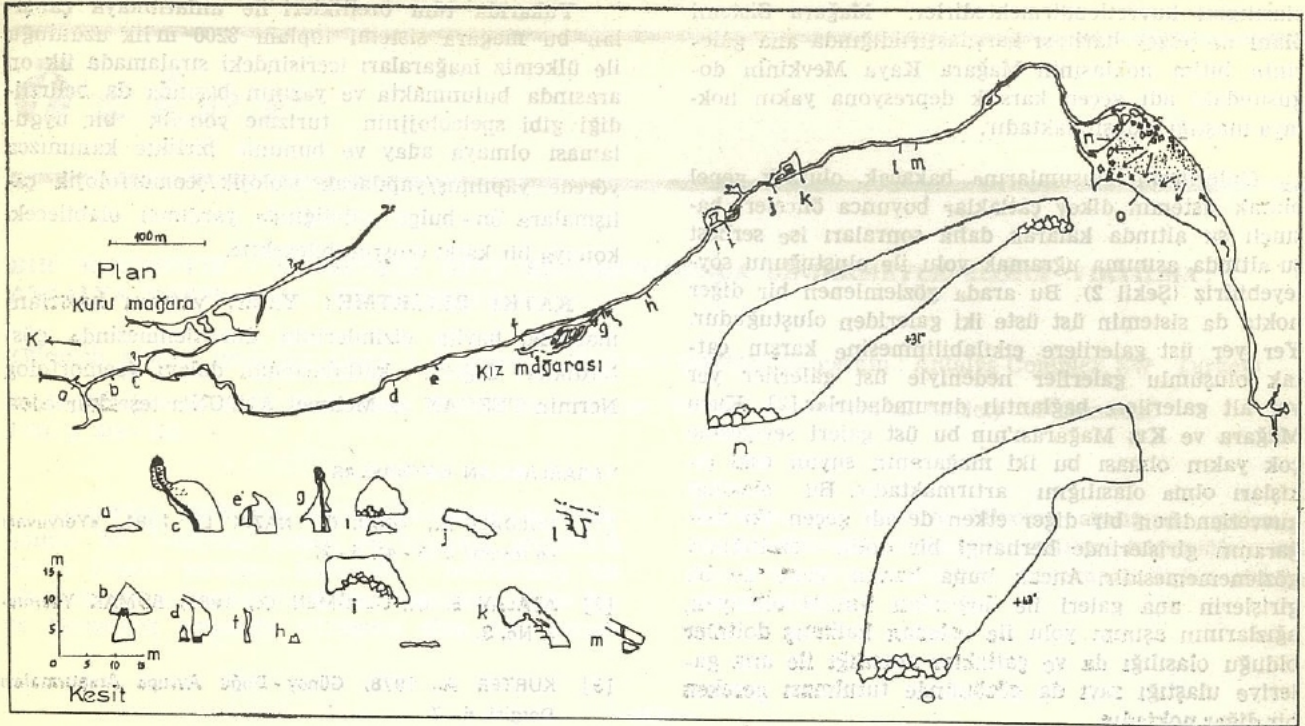
SİSTEMİN KONUMU

Dupnisa Mağara Sistemi Kırklareli ili'ne bağlı Demirköy ilçe'si, Sarpdere Köyü yakınlarındadır (Şekil 1). Speleolojik (mağara-bilimsel) çalışmaların yapıldığı bölge Istranca Dağlarının en yüksek tepesi olan Mahya Tepe'sinin (1030 m) yakınında bulunmaktadır ve çalışma bölgesindeki yükseltiler 400-750 m arasında değişim göstermektedirler. Çalışma bölgesinin sınırlarını daha ayrıntılı bir biçimde çizerek olursak, Armutveren - Dereköy - Beypınarı üçgeni içindeki alana ait olan bölge olarak da tanımlayabiliriz. Bölgenin en önemli akarsuyu Mahya Tepe etkilerinden doğan (Türk - Bulgar sınırını oluşturan Rezve Dere'sinin en önemli kolu Rıdvan Dere'si'dir. Rıdvan Dere'sinin en önemli su kaynağı ise Kızılçık Dere temeline dayalı DUPNİSA MAĞARA SİSTEMİ'dir.

BÖLGE KARSTİK YAPI ÖZELLİKLERİ

Istranca Dağlarında bulunan kireçtaşı, Mesozoik kristalin serinin en üst seviyesinde oluşmuş, ve fazla metamorfize olmayarak genellikle aşınım nedeni ile ya ortadan kalkmış ya da küçük tabaka parçaları

Şekil 2 — Dupnisa Mağara Sistemi planı ve ilgili kesit'leri

halinde kalmıştır [2]. Ancak buna karşın, yer yer kireçtaşı tabakaları oldukça kalın seriler oluşturabilmişlerdir.

Mağara Sistemi'nin de içinde bulunduğu alan olan Armutveren - Dereköy - Beypınar üçgeni arasındaki alanda bulunan kireçtaşı, düşey doğrultuda gelişmiş karst alanına yol açmıştır. Bu bölümde huni şekilli ve bir düdenle son bulan derin dolinler fazladır. Beypınar'ın kuzey - doğusunda, Mağara Tepe'nin (482 m) güney - doğusunda 500 m. uzunlukta ve 100 m. genişlikte bir karstik depresyon mevcut olup **Kızılcık Dere** bu depresyona girer ve bir düdende kaybolur. Dere 1.5 km kadar yeraltından aktıktan sonra Mağara Tepe'nin yaklaşık 1 km kuzeyinde bir çökme dolinine açılan mağaradan çıkar ve Rıdvan Dere ile birleşir [3]. Bu mağara yörede **DUPNISA MAĞARASI** olarak, haritalarda ise **DUPNISA SUÇIKTI MAĞARASI** olarak anılır ve anlaşılacağı gibi yörenin en önemli karstik sistemidir. Ayrıca çalışılan bölgede Dupnisa Mağara Sistemi yakınlarında yatay ve dikey oluşumlu karstik özellikler (Avcı Mağarası, Kız Mağarası, Kuru Mağara, Palamut Sırtı yöresinde bulunan Parnar Mağarası, Karlıktepe yöresinde bulunan Murgile, Karlık ve Yazılıtaş Mağaraları) ile Rıdvan Dere boyunca bulunan birçok karstik kaynağın varlığı gözlenmiştir.

DUPNISA MAĞARA SİSTEMİ SPELEOJENETİK (Mağara Oluşum) ÖZELLİKLERİ

Mağara Sisteminin bulunduğu yörenin karstik yapısı hakkında yukarıda kısaca bilgi verdikten son-

ra konuyu sistemin özellikleri üzerine yöneltebiliriz. Dupnisa Mağara Sistemi yapısal olarak 3 ana bölüm altında incelenebilir. Bunlar;

- Dupnisa Suçıktı Mağarası (ana galeri),
- Kuru Mağara,
- Kız Mağarası şeklindedirler.

Sistemin temeli Dupnisa Suçıktı Mağarası'dır ve girişi Mahya Tepe'nin (+ 482 m) yaklaşık 1 km kuzeyindeki çöküntü dolinidir. Giriş bu çöküntü dolini nedeniyle yaklaşık olarak 20 m gerilemiştir ve ilk girişin bulunduğu yerde bir doğal köprü oluşturmuştur. Bu ana galeri içinde bulunan su akıntısı, büyük salona kadar olan bölümde kireçtaşı tabanı aşındırarak kum, kil ve çakıltısından oluşan bir tabana oturmuştur. Büyük salon ana galerinin bitiminden sonra gelen sifonun üst tarafındadır (Şekil 2). Büyük salon; genel mağara haritasından da anlaşılacağı gibi ana galeri ve diğer kısımlara oranla çok büyük bir yapıya sahiptir. Taban alanının $125 \times 30 \text{ m}^2$, yüksekliğin ise 75 m'ye ulaştığı bu bölüm mağara sistur. Büyük salon sonrasında da süren ana galeri de anlaşılacağı gibi çok büyük bir çöküntü ile oluşmuştur. Büyük salon sonrasında da süren ana galeri daralarak kollara ayrılır ve yüzeye çok yaklaşarak sona erer. Ana galerinin büyük salona kadar olan bölümünün genellikle beyaz mermerden, büyük salon sonrası bölümünün ise beyaz damarlı lacivert mermerden oluşmuş olduğu gözlenmiştir. Sistemin diğer iki bölümü olan Kuru Mağara ve Kız Mağarası ana galerinin üzerindeki bir seviyede bulunmaktadır ve konumları gereği ana galerinin eski seviyesi olma-

olasılığını kuvvetlendirmektedirler. Mağara Sistemi planı ile yüzey haritası karşılaştırıldığında ana galerinin bitim noktasının Mağara Kaya Mevkinin doğusundaki adı geçen karstik depresyona yakın noktaya ulaştığı anlaşılmaktadır.

Galerilerin oluşumlarına bakacak olursak genel olarak sistemin dikey çatlaklar boyunca önceleri basınçlı su altında kalarak daha sonraları ise serbest su altında aşınma uğramak yolu ile oluştuğunu söyleyebiliriz (Şekil 2). Bu arada gözlemlenen bir diğer nokta da sistemin üst üste iki galeriden oluştuğudur. Yer yer üst galerilere çıkılabilmesine karşın çatlak oluşumlu galeriler nedeniyle üst galeriler yer yer alt galerilere bağlantılı durumdadırlar [2]. Kuru Mağara ve Kız Mağarası'nın bu üst galeri seviyesine çok yakın olması bu iki mağaranın suyun eski çıkışları olma olasılığını artırmaktadır. Bu olasılığı kuvvetlendiren bir diğer etken de adı geçen iki mağaranın girişlerinde herhangi bir dolin özelliğinin gözlenmemesidir. Ancak buna karşın, gene de bu girişlerin ana galeri ile doğrudan ilintisi olmayan, ağızlarının aşınım yolu ile ortadan kalkmış dolinler olduğu olasılığı da ve çatlaklar aracılığı ile ana galeriye ulaştığı savi da gözönünde tutulması gereken bir diğer noktadır.

Yukarıda tüm özellikleri ile anlatılmaya çalışılan bu mağara sistemi toplam 3200 m'lik uzunluğu ile ülkemiz mağaraları içerisindeki sıralamada ilk on arasında bulunmakta ve yazının başında da belirtildiği gibi speleolojinin turizme yönelik bir uygulaması olmaya aday ve bununla birlikte kanımızca yörede yapılmış/yapılacak jeolojik/jeomorfolojik çalışmalara ön-bulgu niteliğinde yardımcı olabilecek konuya bir katkı oluşturabilecektir.

KATKI BELİRTME: Yazar; yazının hazırlanmasında, harita çizimlerinin düzenlenmesinde gösterdikleri değerli katkılarından dolayı Jeomorfolog Nermin TEZCAN ve Mehmet ALTUN'a teşekkür eder.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] GÜLDALI N., ÖNAL Ö., NAZİK L., 1981, «Yeryuvarı ve İnsan»; 6 (3 - 4), 5 - 7.
- [2] ATALAY E. Ö., ÖLKÜMEN O., 1980, BÜMAK Yayınları No. 3,
- [3] KURTER A., 1978, Güney - Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 6 - 7